

Arviointikertomus 2018

6.5.2019

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunta

Orimattilan kaupunginvaltuustolle

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2018

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta.....	3
2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely.....	4
3. Talouden arviointi	5
4. Toiminnan arviointi.....	7
4.1 Elinvoima- ja tekniset palvelut	7
4.2 Sivistys- ja hyvinvointipalvelut	8
4.3 Kaupunginhallitus, - valtuusto ja konsernihallinnon toimiala	9
4.4 Ympäristöpalvelut	10
4.5 Vesilaitos taseyksikkö.....	11
5. Tuloksellisuuden kokonaisarviointi	11
6. Strategian toteutuminen	11
7. Muita yleisiä havaintoja.....	11
8. Yhteenveto	12
9. Allekirjoitukset.....	12

Liite I Tunnuslukujen laskentakaavat

I. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta

Tarkastuslautakunta antaa kaupunginvaltuustolle tämän arviointikertomuksen ja esittää kuntalain edellyttämällä tavalla arvioinnin tulokset valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta tilikaudelta 2018.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kaupungin strategiaan, hallituksen laatimaan toimintakertomukseen, viranhaltijoiden antamiin selviytyksiin ja tietoihin, valiokuntien pöytäkirjoihin sekä kaupungin muihin asiakirjoihin. Lisäksi tarkastuslautakunta on tilikauden aikana ja sen jälkeen kuullut viranhaltijoita ja tutustunut eri toimialojen toimintaan.

Kaupunginvaltuusto on nimittänyt valtuustokaudelle 1.6.2017 - 31.5.2021 tarkastuslautakunnan, johon kuuluvat seuraavat jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Jäsen	Varajäsen
Ari Anttila, pj.	Markku Koskela
Seppo Venesjärvi, vpj.	Arja Simola
Juha Aalto	Jaakko Rissanen
Ulla Katajavuori	Mauno Saarinen
Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala	Marianna Gripenberg

Tarkastuslautakunnan päätöksenteko on tapahtunut puheenjohtajan esittelystä. Lautakunnan sihteerinä on toiminut kaupungin vastuunalainen tilintarkastaja JHT, KHT Outi Koskinen PwC Julkistarkastus Oy:stä.

Tarkastuslautakunta on todennut seuraavat esteellisyydet: Seppo Venesjärvi, ympäristövaliokunnan puheenjohtaja, Juha Aalto, Orimattilan yritys kiinteistöt Oy:n hallituksen varapuheenjohtaja.

Tarkastuslautakunta on toimikautensa alussa laatinut työnsä suunnitelman vuosien 2017 – 2020 arviointia varten ja työohjelman tilikaudelle 2018. Suunnitelman mukaan valtuustokauden kuluessa arvioinnin kohteena ovat kaikki merkittävimmät kaupungin toiminnot. Vuosittain laadittavassa arviointityöohjelmassa arviointityön painopiste kohdistuu eri toimialoihin. Tilikaudella 2018 arvioinnin painopistealueena on ollut elinvoima- ja teknisten palveluiden toimiala.

Tarkastuslautakunta on tilikauden 2018 arviointia koskien pitänyt 9 kokousta, joissa eri toimialojen viranhaltijat ovat selvittäneet toimialan tai yksikön toimintaa ja taloutta.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 84 §:n mukaisten sidonnaisuusilmoitusten käsittely. Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta on kuntalain mukaisesti vastaanottanut sidonnaisuusilmoitukset ja niissä tapahtuneet muutokset, ottanut ilmoitukset sidonnaisuusrekisteriin, jota ylläpidetään yleisessä tietoverkossa ja saattanut ilmoitukset valtuuston tiedoksi.

Osana vuoden 2018 arviointia tarkastuslautakunta on saanut seuraavia selvityksiä:

- teknisen johtajan selvitys elinvoima- ja teknisten palveluiden toimialan strategian ja tavoitteiden toteutumisesta, Vesi-osuuskunta Villihiiden ja kaupungin suhteesta organisaatioon sekä ajankohtaisista asioista
- toimitusjohtaja Mikko Paajasen selvitykset Orimattilan Lämpö Oy:n ja Orimattilan Vesi Oy:n strategian ja tavoitteiden toteutumisesta sekä ajankohtaisista asioista
- kehittämispäällikön selvitys kaupungin kehittämisestä, elinvoima- ja markkinointitoimista, Hennan tilanteesta, asukasmarkkinoinnista sekä muista kaupungin kehittämiseen liittyvistä ajankohtaisista asioista
- sivistysjohtajan selvitys sivistys- ja hyvinvointitoimialan strategian ja tavoitteiden toteutumisesta, Yhteiskoulun uudistamisesta, koulujen sisäilmaongelmista, kouluverkkoselvityksen etenemisestä, lukion tilanteesta sekä muista ajankohtaisista asioista
- liikunta- ja nuorisotoimenjohtajan selvitys liikunta- ja nuorisotoimen strategian ja tavoitteiden toteutumisesta sekä ajankohtaisista asioista
- kaupunginjohtajan selvitys kaupungin hallinnon ajankohtaisista asioista
- talous- ja hallintojohtajan selvitys kaupungin taloudellisesta tilanteesta, talousarviosta ja sen toteutumisesta, konsernihallinnon toimialan strategian ja tavoitteiden toteutumisesta, kaupungin tilinpäätöksestä sekä ajankohtaisista asioista
- henkilöstön edustajien selvitys henkilöstöasioista
- talous- ja hallintojohtajan selvitys hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysasioiden strategian ja tavoitteiden toteutumisesta sekä ajankohtaisista asioista
- Kiinteistö Oy Orimattilan vuokratulojen hallituksen puheenjohtajan ja toimitusjohtajan selvitys yhtiön toiminnasta ja käyttäytymisestä
- tilintarkastajan tarkastussuunnitelmasta ja sen toteutumisesta.

2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely

Tarkastuslautakunta esitteli vuoden 2017 arviointikertomuksen kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen puheenjohtajille toukokuussa 2018. Kaupunginvaltuusto on käsitellyt arviointikertomuksen vuodelta 2017. Valtuusto päätti kehottaa kaupunginhallitusta ottamaan huomioon arviointikertomuksessa esitetyt suositukset valmistellessaan seuraavia talousarvioita ja taloussuunnitelmia.

Kaupunginhallitus on antanut tarkastuslautakunnan huomioista vastineet, joita ovat valmistelleet kaupunginjohtaja, toimialajohtajat ja tulosalueiden vastuhenkilöt. Tarkastuslautakunta on huomionnut annetut vastineet ja toteaa, että annetut vastineet on sisällytetty arviointikertomukseen, kun erillinen dokumentti olisi esittämistapana selkeämpi.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kiinteistöjen korjausvelan kasvun pienentämiseen liittyvä suunnitelma valmistuu vuodelle 2019, näin ollen ei voida arvioida ovatko toimenpiteet olleet riittäviä vuonna 2018.

Vuoden 2015 sitovana tavoitteena ollut kaupungin asunto-ohjelman laatiminen on edelleen laatimatta. Suunnitelman puuttuminen vaikeuttaa konserniohjausta ja kokonaisuuden hallintaa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että Erkko-lukion kehittämisohjelma on toteutettu. Oppilasmäärä on ollut vuonna 2018 tavanomaista pienempi, mikä näkyy korkeana oppilaskohtaisena hintana.

Uimahallin kävijämäärä oli edelleen laskussa suhteessa korkeaan tavoitetasoon. Tarkastuslautakunta toteaa, että uimahallin tavoitetaso on epärealistinen nykyisessä toimintaympäristössä.

Nuorisopalveluiden työpajatoiminta on hyvin käynnistynyt ja nuoret ovat olleet innostuneita ja kokeneet tämän tarpeelliseksi.

Vuoden 2017 tavoitteena ollut esimiesohje ei ole valmistunut vuoden 2018 aikana. **Tarkastuslautakunta esittää, että esimiesohje saataisiin valmiiksi, että sillä voitaisiin tukea henkilöstöpolitiikkaa ja henkilöstön hyvinvointia.**

Tarkastuslautakunta toteaa yleisesti, että tavoitteiden asettamisessa tulee huomioida tavoitteiden realismi ja että kunkin tavoitteen toteuttamiseksi on varattu riittävät resurssit.

Työttömyys on vähentynyt, mutta toimenpiteet eivät ole vaikuttaneet pitkäaikaistyöttömyyteen. Haasteena on ollut yli 55 vuotiaiden työllistyminen ja sellaisten henkilöiden, joiden työkyvyssä ja osaamisessa rajoitteita. **Mitä toimenpiteitä on tehty ja mitä on tehtävissä tämän ikäryhmän työllistämiseksi ja heidän toimintakykynsä säilyttämiseksi?**

Kaupungin sisäilmastrategiaa on lähdetty toteuttamaan. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko riittävästi huomioitu, että työturvallisuuslain mukaan työnantaja vastaa työn vaarojen tunnistamisesta ja riskien arvioinnista sekä siitä, että työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät on selvitetty riittävän järjestelmällisesti? Sisäilma-asioiden tiedottamisen sisällössä ja riipeydessä on edelleen parantamisen varaa.**

Jos kaupunki käyttää vesiosuuskunnan toimittamaa vettä omissa kiinteistöissään, tulisi varmistaa ajantasainen tiedonkulku veden laatupoikkeamista.

3. Talouden arviointi

Kuntalain 115 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Tilinpäätöksessä 2018 Orimattilan kaupungin omassa pääomassa oli edellisiltä tilikausilta kertynyttä ylijäämää yhteensä 12,0 milj. euroa. Tilikauden 2018 alijäämä oli 1,4 milj. euroa. Kaupungilla ei ole kuntalain tarkoittamaa kattamatonta alijäämää. **Muutos aikaisempiin vuosiin verrattuna on kuitenkin merkittävä.**

Käyttötalouden valtuustoon nähden sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen 2018

- = toteutunut alkuperäisen määrärahan / tuloarvion puitteissa
- = määrärahaa / tuloarviota on muutettu tilikauden aikana valtuuston päätöksellä ja se on toteutunut
- = määräraha on ylittynyt tai tuloarvio on alittunut

Toimielin 1 000 euroa	Talousarvio alkuperäinen 2018	Talousarvio muutettu 2018	Toteutunut 2018	Polkkeama 2018 vrt. muutettu talousarvio	Tarkastuslau- takunnan arviointi
Kaupunginvaltuusto					
Tulot	45	45	28	-17	●
Menot	185	185	138	-47	●
Kaupunginhallitus					
Tulot	2 145	2 145	2 314	170	●
Menot	61 057	61 111	61 337	-225	●
Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta					
Tulot	2 613	2 533	2 375	-158	●
Menot	24 253	24 552	24 790	-238	●
Elinvoima- ja tekninen valiokunta (ml. Vesilaitos)					
Tulot	4 267	4 203	4 495	292	●
Menot	8 159	8 475	8 751	-276	●
Ympäristövaliokunta					
Tulot	176	156	146	-10	●
Menot	310	300	283	17	●
Käyttötalous yhteensä					
Tulot	9 245	9 081	9 358	277	
Menot	93 964	94 623	95 298	-675	

Käyttötalous

Tulos heikkeni, eikä budjettiin päästy. **Tarkastuslautakunta kysyy, olisiko ollut mahdollista vaikuttaa joihinkin teki-
jöihin alijäämän pienentämiseksi esim. rakentamisessa/saneerauksessa ja miten jatkossa voidaan varautua vas-
taaviin tilanteisiin?** Vuosikate oli 2,4 M€ puolittuen vuoteen 2017 verrattuna. Verotulot supistuivat merkittävästi, vaikka työl-
lisyytilanne parani. Toimintakulut kasvoivat ja edelleen kasvupaineita on näköpiirissä mm. Kiky-sopimuksen kompensatio ja sen
päättymisen. PHHYKY:n taloudellinen tilanne on vaikea ja vaikutukset Orimattilan kaupungin talouteen on vaikeasti ennakoita-
vissa. Sote-ratkaisun kaatuminen tuo lisäpainetta palveluiden järjestämiseen ja käyttötalouteen. **Johtuuko erikoissairaanhoidon
kustannusten vuosittainen nouseminen tehdyistä palvelurakenteen uudistuksista ja mikä vaikutus sillä on
ollut kustannusten nousuun ja hoidon tarpeen ennakoitavuuteen?**

Investoinnit

Nettoinvestoinnit lisääntyvät vuosina 2019 - 2020. Käyttötalouden menot kasvavat nopeammin suhteessa käyttötalouden tuloihin. Tällöin lainanottotarve lisääntyy merkittävästi arvioitua enemmän. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten on varauduttu käyttötalouden tiukkenemiseen ja investointien yhteensovittamiseen?**

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupungin talouden tunnuslukuja viideltä viimeiseltä vuodelta ja arviointi vuoden 2018 tunnuslukujen toteutumisesta suhteessa Päijät-Hämeen kuntien tilinpäätösten 2017 keskiarvoon. Tunnuslukujen laskentakaavat ovat liitteessä I.

● = maakunnallista keskiarvoa parempi ● = maakunnallista keskiarvoa heikompi

Tunnusluku	Tilinpäätös s 2013 1)	Tilinpäätös s 2014	Tilinpäätös s 2015	Tilinpäätös s 2016	Tilinpäätös s 2017	Tilinpäätös 2018	Arviointi (vrt. maakunnan keskiarvo)
Toimintatuotot/toimintakulut % 2)	10,3	10,1	10,4	11,8	10,8	9,8	● (13,6)
Vuosikate/poistot %	72,0	155,1	98,8	175	161	63	● (143)
Vuosikate, € / asukas	143	280	188	364	338	155	● (521)
Investointien tulorahoitus %	42,6	91,0	47,4	143,8	48,3	20,8	● (94)
Kassan riittävyys, päivää	22	16	13	23	19	11	● (56)
Kaupungin lainakanta 31.12. € / asukas	2 106	2 104	2 206	2 115	2 506	2 843	● (4 766)
Kaupunkikonsernin lainakanta 31.12. € / asukas	3 528	3 425	3 435	3 258	3 608	3 872	● (6 944)
Kertynyt ylijäämä, € / asukas	320	422	440	607	741	661	● (1 124)

1) Tilikauden 2013 tunnuslukuihin on vaikuttanut tilikaudella päätetty poistoaikojen lyhentäminen ja kertapoistot sekä vuonna 2014 tehty kalliin hoidon tasauksen oikaisu vuoden 2013 tilinpäätökseen.

2) Kaupungin toimintojen organisointi konsernin sisällä vaikuttaa kaupungin toimintatuottojen vähäiseen määrään. Suuri osa tuotoista ohjautuu kaupungin omistamille tytäryhteisöille ja hyvinvointikuntayhtymälle.

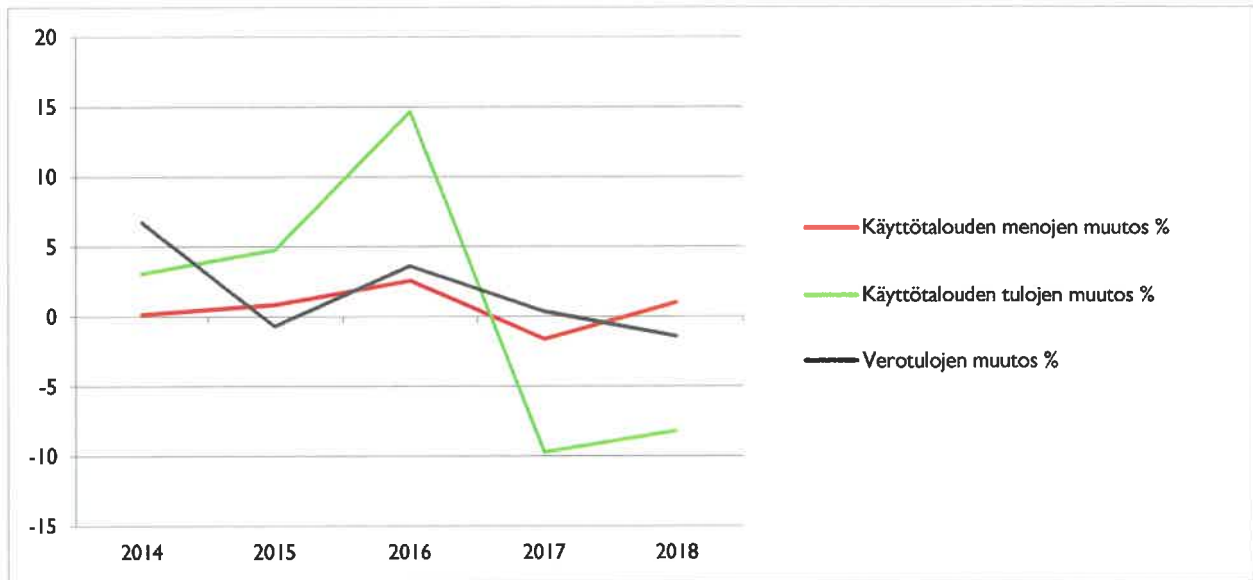
Kaupungin euromääräiset verotulot supistuivat edellisvuoteen verrattuna kaikissa eri veroluokissa, yhteensä 0,8 milj. euroa.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu Orimattilan kaupungin veropohjan ja verotulojen kehitys vuosina 2013 - 2017:

Veropohja / verotulo	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ansiotulojen veropohjatiedot, milj. €	233,9	240,4	242,5	245,1	250,7	251,6
Ansiotulojen veropohjatiedot € / asukas	14 319	14 746	14 843	15 063	15 455	15 633
Tuloveroprosentti	19,75	20,5	20,5	20,75	20,75	20,75
Tilitetty kunnallisvero, milj. €	45,4	47,4	46,7	48,8	48,8	48,4
Osuus yhteisöveron tuotosta, milj. €	2,0	2,4	2,7	2,4	2,7	2,4
Kiinteistöverot, milj. €	3,2	4,3	4,3	4,4	4,4	4,3

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu Orimattilan kaupungin käyttötalouden menojen ja tulojen sekä verotulojen muutoksia.

Vuoden 2017 tulojen voimakkaaseen muutokseen vaikutti perusturvalautakunnan 1,0 milj. euroa pienemmät tulot vuoteen 2016 verrattuna johtuen perustoimeentulotuen siirtymisestä Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi.

4. Toiminnan arviointi

Seuraavissa taulukoissa arvioidaan toimialakohtaisesti valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumista tilikaudelta 2018.

● = tavoite on toteutunut ● = tavoite on osittain toteutunut ● = tavoite ei ole toteutunut

4.1 Elinvoima- ja tekniset palvelut

Strategia

Elinvoima- ja teknisen toimialan kehittämissuunnitelma vuosille 2018 - 2021 valmistui vasta loppuvuodesta 2018, mikä osaltaan vaikeuttaa toiminnan strategisten vaikutusten ja tuloksellisuuden arviointia. Keskeisin toimielimen tehtävä on vahvistaa kaupungin kasvu- ja vetovoimatekijöitä edistämällä asuinrakentamista kaavoituksella ja infrarakentamisella. Osaltaan se on tukemassa elinkeinoelämän mahdollisuuksia sijoittua ja toimia menestyksellisesti Orimattilassa.

Toimenpiteet, keskeiset tavoitteet ja niiden tuloksellisuus (tilinpäätöksen mukaan)

Toiminnallisia mitattuja tavoitteita oli kuusi, joista viisi kohdistuu rakentamiseen ja tekniseen toimeen ja vain yksi kaupungin elinvoiman vahvistamiseen. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko suhde oikea?**

Vain yksi tavoite saavutettiin täysin suunnitelman mukaisesti – Hennan asuinalueen kehittäminen. Viisi muuta tavoitetta jäivät kokonaan tai osin saavuttamatta, joskin moniosaisista tavoitteista saavutettiin joitakin osia tai ne jäivät kesken siirtyen vuodelle 2019. Kyselyitä oli suunniteltu – ei tehty, toimitilojen kehittämistyö kesken, samoin teknisen toimialan mittareiden kehitystyö ei valmistunut suunnitellusti. Myös vuonna 2017 kehittämissuunnitelman päivitys ei valmistunut. Kaavoittaminen eteni hyvin – vain Penalan kohdalla ei päästy tavoitteeseen. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten erilaiset toimielimen kehityshankkeet saataisiin pysymään tavoiteaikataulussa ja niiden mahdolliset hyödyt toteutumaan suunnitellusti?**

Elinvoiman vahvistamista arviointiin kahden eri osatavoitteen avulla (yritysten toimintaedellytykset sekä asuin-, yritys- ja logistiikkatonttien kehittäminen). Tuloksellisuuden mittareina käytettiin mm. asukasluvun kehitystä sekä yritysten nettomäärän muutoksia. Kumpikaan tavoite ei toteutunut suunnitellusti, sillä väkiluku supistui edelleen. Uusien yritysten lukumäärä on osin epäselvä. **Tarkastuslautakunta kysyy aiempaan viitaten, tulisiko nämä osa-alueet nimetä omiksi tavoite-alueiksi tarkennetuilla mittareilla tuloksellisuutta arvioitaessa?**

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2018

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Hennan asuinalueen kehittäminen: Hennan bulevardin jatkorakentaminen Minttukujan kiertoliittymään asti päällystettynä sekä valaistuksen rakentaminen asemalta kiertoliittymälle asti. Lisäksi rakennetaan Maustekatu, Sahramikatu (välillä Maustekatu- Minttukuja), Salviakuja, Korianterikuja, Korianteripolku.	●
Ulko- ja piha-alueiden palvelun laadun määrittäminen asiakaskyselyllä.	●
Tilapalvelun toimittajien iltakäytön toiminnan kehittäminen.	●
Asuintonttien turvaaminen ja työpaikkatonttien kaavoittaminen.	●
Teknisen toimialan mittarien kehittämistyö (opinnäytetyönä)	●
Elinvoiman vahvistaminen: Yritysten toimintaedellytysten kehittäminen ja houkuttelevammat asuin, yritys ja logistiikkatontit	●

Muita havaintoja

Kaupungin elinkeino- ja matkailupolitiikkaan on pyritty ottamaan aktiivisempi ja itsenäisempi ote. Lahti Regionin sopimus päättyi vuonna 2018. Ladecin kanssa tehdään asioita yhdessä uudella tavalla. Henna etenee suunnitellusti, vaikka hanke jakaa niin kuntalaisia kuin virkamiehiä. **Yhdysliikenne vaatii uusia ratkaisuja samoin parkki- ja odotusalue. Kaavoituksen joustava eteneminen on turvattava jatkossa riittävällä resursoinnilla.**

Kasvun ja vetovoiman kehittämisessä viestintä ja markkinointi ovat tärkeitä työkaluja. Viestintää tulee kehittää monipuolisesti, ja tähän on panostettu jo 2018 ja panostukset jatkuvat. **Tarkastuslautakunta toivoo, että myös markkinoinnin ja viestinnän tuloksellisuutta mitattaisiin toimintaa arvioitaessa.**

4.2 Sivistys- ja hyvinvointipalvelut

Kokonaisarviossaan valiokunnan alaisesta toiminnasta Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta toteaa saavuttaneensa pääosin vuoden 2018 toiminnan tavoitteet. Valiokunnan mukaan tavoitteet on johdettu Orimattilan strategiasta ja tavoitteita yhdistää lasten ja nuorten hyvinvointivointi sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. **Kun strategiaa ja vuoden 2018 toiminnan tavoitteita tarkastellaan yhdessä, kytkeä mittaritasoisena ei ole vielä täysin selkeä.**

Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden henkilöstömenot kasvoivat henkilöstön tammikuun 2019 kertaerän maksamisen kirjautumisesta kokonaisuudessaan vuodelle 2018 jotka suurelta osin aiheuttivat henkilöstömenojen ylitykset. **Tarkastuslautakunta kysyy, oliko henkilöstöresurssit riittävät asetettuihin tavoitteisiin nähden? Oliko asetetut tavoitteet realistiset vai mistä johtui tavoitteiden vain osittainen toteutuminen?**

Yleisesti ottaen toiminnan tavoitteiden toteuttaminen keskittyi syyskaudelle jatkuen seuraavan vuoden alkuun. **Tarkastuslautakunta kysyy, mistä viivästykset johtuvat?**

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2018

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Varhaiskasvatuspalvelujen tuottamisen parantaminen kysyntää vastaavaksi, jotta päiväkotipaikkojen kysyntään pystytään vastaamaan	●
Opetussuunnitelmien mukainen toiminnan kehittäminen esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa	●
Nuorten työpajatoiminnan kehittäminen	●
Kuntalaisten liikuntamahdollisuuksien parantaminen	●
Kuntalaisten tiedonhankinta mahdollisuuksien parantaminen ja kirjastopalvelun saatavuuden laajentaminen	●
Kulttuurimatkailun palvelupaketin kehittäminen	●
Sivistystoimen kehittämisohjelma 2018 – 2022	●

Varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuspalvelujen tuottamisen parantamisen tavoitteena oli laatia selvitys esiopetusikäisten lasten esiopetuksen ja sen lisäksi tarvittavan muun varhaiskasvatuksen järjestämisestä koulujen yhteyteen. Tavoite toteutui osittain, kun oli laadittu Länsi-Orimattilan varhaiskasvatuksen ja opetuspalvelujen tarveselvitys. Selvitystyö jatkuu kevään aikana palveluverkkoselvityksessä.

Opetuspalvelut

Opetussuunnitelman mukaiset toiminnan kehittämishankkeet ovat käynnistetty suunnitelman mukaisesti esiopetuksessa, peruskoulussa ja lukiossa. Kehittämishankkeiden työstäminen alkanut syksyllä 2018 lukukauden alkaessa ja ne otettiin käyttöön vasta marraskuun alusta. Toteuttamisohjelmat on tavoitteiden mukaisesti valmisteltu ja hyväksytty valiokunnassa. Oppimisympäristöjä on alettu kehittää rehtoreilta kerättyjen ehdotusten mukaisesti ja esitetty tarvittavat määrärahat vuoden 2019 talousarvioon. Erkko-lukion kehittämissuunnitelma on tehty ja toteutettu.

Nuorisopalvelut

Nuorten työllistämisen ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi perustetut moottori- ja duunaripajojen toiminnan käynnistäminen alkoi vasta syksyllä suunnitellun keväällä aloittamisen sijasta.

Moottori- ja duunaripaja toiminta osoitti tarpeellisuutensa nuorten työllistäjänä ja syrjäytymisen ehkäisijänä heti alusta asti.

Tarkastuslautakunta kysyy, onko toiminnan kasvuun varauduttu riittävillä resursseilla ja riittävällä rahoituksella?

Liikuntapalvelut

Liikuntapalvelut ja tilapalvelu valmistelivat yhtenäistä liikuntatilojen hinnastoa. Kuntalaisten liikuntamahdollisuuksien lisäämisen tavoite liikuntapaikkojen hintojen yhtenäistämällä ja alentamisella päästiin toteuttamaan vasta joulukuussa ja uusi hinnasto astui voimaan vasta 1.1.2019, joten sen tavoitteiden vaikutusta kuntalaisten liikuntatoiminnan lisäämiselle ei voinut arvioida toimintavuoden 2018 aikana. **Mittari on vähäinen suhteessa toiminnan tavoitteeseen. Tarkastuslautakunta pyytää määrittämään tavoitetason ja mittarit kattavammin.**

Kirjastopalvelut

Kirjastopalveluiden tavoitteena oli omatoimikirjastopalveluiden markkinointi ja omatoimisosimusten määrä, 1 000 sopimusta vuoden 2018 lopussa. Tavoitetaso on saavutettu omatoimikirjaston osalta, kun omatoimisosimuksen solmineiden asiakkaiden määrä oli 1 388. **Tarkastuslautakunta toteaa tavoitteenasettelun olevan suppea toiminnalliseen tavoitteeseen nähden.**

Kulttuuripalvelut

Tavoitteena oli kulttuurimatkojen palvelupaketin kehittäminen. Tavoitteen saavuttamista ei pysty arvioimaan. Toiminnan tavoite on rajattu, mutta tavoitetaso toiminnan tavoitetta laajempi ja mittarien mukaista arviointia ei ole tehty. Siksi ei pysty arvioimaan, onko tavoitetaso saavutettu.

Kulttuurimatkojen kehittäminen on käynnistynyt. Kulttuuripalvelut keskittyivät vuonna 2018 Orimattilan Taidemuseon 40. juhlavuoteen. Silti taidemuseon kävijöiden määrä oli vähäisempi kuin kolmena edellisenä vuonna. **Tarkastuslautakunta kysyy, mikä on tilanne kulttuurimatkojen kehittämisessä ja riittävätkö resurssit niiden tuottamiseen? Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota myös tavoitteiden ja mittarien realistisuuteen.**

Sivistystoimen hallinto

Tavoitteena oli laatia sivistystoimen kehittämissuunnitelma. Tavoite saavutettiin sekä toiminnan että mittarin mukaisesti.

4.3 Kaupunginhallitus, - valtuusto ja konsernihallinnon toimiala

Strategia

Kaupunginhallitus, valtuusto sekä hallintopalvelukeskus vastaavat omalta osaltaan kaupungin strategian toteuttamisesta. Täsmennetty strategia valmistui vasta elokuussa 2018, joten strategisten painopisteiden (markkinointi, kaavoitus, nuoret ja lapset sekä henkilöstön hyvinvointi) etenemisen tuloksellisuutta pystytään arviomaan täysimääräisesti vasta 2019.

Hallinnon keskeisin strateginen tehtävä on talouden tasapainon säilyttäminen. Keskeisiä keinoja ovat ennakoinnit ja palveluiden suunnittelu. Tilinpäätös oli alijäämäinen 1,4 milj. euroa. Vaikka lainaa per asukas on 2 843 euroa kun se Päijät-Hämeessä 4 971 euroa, näyttää talouskehitys huolestuttavalta tulokäyrän lähentymässä menokäyrää. Taloustavoitteissa onnistuttiin vain osittain. Verotus säilyi kilpailukykyisenä Päijät-Hämeessä, mutta vuosikate ei kattanut poistoja. **Tarkastuslautakunta toteaa, että vuosikate ei ole riittävällä tasolla investointeihin nähden.**

Toimenpiteet, keskeiset tavoitteet ja niiden tuloksellisuus (tilinpäätöksen mukaan)

Vuonna 2017 aloitettu henkilöstön kehittämissuunnitelma ei valmistunut vielä 2018 – tosin aineiston kerääminen käynnistyi. Hallinto on tukenut ja aktivoitunut vaikuttamistoimielimien toimintaa mm. aluejohtokuntien toimintaa sekä panostanut työllisyyspalveluihin tuloksellisesti. Konserniohjausta on tiivistetty ja tapaamisia on lisätty. Keskustelua on kuitenkin käyty etenkin Kiinteistö Oy

Orimattilan Vuokratalojen operatiivisesta toiminnasta. Tarkastuslautakunta on kuullut yhtiön johtoa ja saanut selvityksen. **Tarkastuslautakunta kysyy, miksi yhtiön toimintaa ohjaava kaupungin asunto-ohjelma on edelleen kesken?**

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2018

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Kaupungin talouden tasapainon säilyminen	●
Henkilöstöohjelman laatiminen uuden strategian pohjalta. Henkilöstöohjelmassa esitetään henkilöstövoimavarojen johtamisen strategiset linjaukset ja keskeiset toimenpiteet.	●
Työllisyyspalvelujen kehittäminen ammatillisesti ja tavoitteellisesti työllisyysuunnitelmaa toteuttaen. Työmarkkinatuen maksuosuutta pienennetään ja aktivointiasennetta nostetaan aktiivisella verkosto- ja yhteistyöllä kaikkien alueen työllisyystoimijoiden kanssa.	●
Kaupungin vaikuttamistoimielimet (hallintosääntö 7 §) sekä aluejohtokunnat toimivat säännöllisesti. Aluejohtokuntien toiminnan käynnistämistä seurataan aktiivisesti.	●
Konserniohjauksen kehittäminen siten, että yhteiset tavoitteet välittyvät kaupungin omiin yhtiöihin sekä kuntien yhteisiin organisaatioihin.	●
Lähellä tuotetun ruoan määrän lisääminen	●
Hukkakaura maastotarkastusten tehostaminen	●
Kaupungin ja muiden toimijoiden (Phhyky, yhdistykset, seurakunnat, viranomaistahot, seudulliset hankkeet) välillä on toimivat yhteistyörakenteet, joilla varmistetaan hyte-toiminnan (hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen) jatkuvuus maakunta- ja sote-uudistuksessa.	●

Muita havaintoja

Joitakin mittareita on muutettu. Kaupungin viestinnän kehittämisen seuranta on korvattu hukkakauran maastotarkastusten seurannan tehostamisella. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko kyseinen mittari kaupungin strategian toteutumisen seurannan kannalta olennaista?**

Vuosi 2018 oli ensimmäinen ehjä toimintavuosi uuden hallintomallin mukaisesti. Miten yhteistoiminta uudessa mallissa valiokuntien, valtuuston ja kaupunginhallituksen välillä on toiminut? Miten on onnistuttu vahvistamaan valtuuston päätösvaltaa ja perehtymistä eri toimialoihin? Miten uusien toimintamallien kehittäminen on edistynyt sekä kaupunkikonsernin hallinnon avoimuutta on parannettu? **Tarkastuslautakunta esittää, että näille tavoitteille määritetään mittareita.**

4.4 Ympäristöpalvelut

Strategia

Ympäristövaliokunnan toiminnasta ei ole johdettu merkittäviä kaupungin strategiaa tukevia tavoitteita, vaan toiminta on ollut pääosin lupaviranomais- ja valvontatehtäviä vuonna 2018. Elinvoima- ja teknisen toimialan kehittämisohjelman käsittely siirtyi vuodelle 2019. **Tarkastuslautakunta esittää, että myös ympäristöpalveluille osoitetaan kaupungin strategiaa tukevia tavoitteita ja tehtäviä soveltuvin osin.**

Toimenpiteet, keskeiset tavoitteet ja niiden tuloksellisuus (tilinpäätöksen mukaan)

Rakentamisen kokonaismäärän alhaisuus heijastuu valiokunnan toimintaan. Toisaalla valiokuntaa on työllistänyt vesihuoltolain mukaiset kiinteistökohtaiset liittymisasiat, joista suuresta määrästä huolimatta selviydettiin kohtuullisesti.

Tulotavoitteista jäätin hieman, mutta myös menoissa saavutettiin talousarvioita alhaisempi tulos. Talouden tavoitteet toteutuivat kaiken kaikkiaan talousarviota paremmin.

Rakennustarkastuksen sähköiseen asiointiin siirtyminen etenee suunnitelman mukaisesti. Ympäristönsuojelun valvontakäynnit ovat toteutuneet suunnitellusti vaikka viranhaltijamuutokset toivat haasteita toimintaan.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2018

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Rakennustarkastuksessa sähköiseen asiointiin siirtyminen	●
Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelman toteuttaminen	●

4.5 Vesilaitos taseyksikkö

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2018

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Toimittaa asiakkaille korkealaatuista vesihuoltopalvelua tarkkailemalla säännöllisesti myös talousveden toimituksen vähäisempiä laatuhäiriöitä	●
Vesihuoltojärjestelmän tekninen kehittäminen	●
Verkostojen vuotovesiprosentin pienentäminen	●
Energian käytön tehostaminen	●
Vesi- ja viemäriverkoston korjausvelan määrän vähentäminen	●
Vesi- ja viemäriverkoston saneerausikäntöjen kehittäminen	●

Vesilaitos taseyksikön tavoitteita ei saavutettu tai ne saavutettiin vain osittain. **Tarkastuslautakunta kiinnittää erityistä huomiota tavoitteiden asettamiseen ja toimenpiteiden tuloksellisuuteen, esimerkiksi putkiston saneeraukseen.**

5. Tuloksellisuuden kokonaisarviointi

Vuonna 2017 toiminnan tavoitteiden toteutumisesta arvioitiin 50 eri mittarilla. Tavoite oli toteutunut 23 arviointi kohteessa, 13 oltiin päästy osittain tavoitteeseen ja 14 kohteessa oltiin tavoite tason alapuolella. Vuonna 2018 arviointikohteita oli 47. Tavoite toteutui 18 kohteessa, toteuma oli vaillinainen 11 kohteessa ja tavoitteista jäätin 18 kohteessa.

Vaikka eri toimielinten mittauskohteet ovat painoarvoltaan eri luokkaa, kokonaiskuva on, ettei vuonna 2018 päästy tavoitteisiin samassa määrin kuin 2017.

6. Strategian toteutuminen

Strategian keskeisinä tavoitteina oli painopiste asetettu kaavoitukseen, markkinointiin, lapsiin ja nuoriin sekä henkilöstön hyvinvointiin. Strategia hyväksyttiin valtuustossa helmikuussa ja painopisteitä tarkennettiin elokuussa 2018. Työhyvinvointikysely henkilöstölle päästiin toteuttamaan vasta marraskuussa. Tarkastuslautakunta toteaa, että strategian myöhäinen valmistuminen vaikutti toiminnan toteuttamisen aikatauluun, joka painottui kaikilta osilta loppuvuoteen. Toiminnan kehittäminen eteni vain suunnittelu- vaiheeseen ja useiden tavoitteiden toteuttaminen siirtyi seuraavan vuoden alkuun.

7. Muita yleisiä havaintoja

Tilinpäätösraportti on vaikealukuinen ja kaikilta osin se ei ole looginen. Raportoinnin taso on vaihteleva eri hallintokunnittain ja siitä johtuen epäjohtonmukaista. Taulukoiden esityslogiikka vaihtelee – välillä pitää lukea trendiä / vertailua oikealta vasemmalle ja välillä vasemmalta oikealle. Tavoitteena tulisi olla tehdä analyysiä ja avata syy-seuraussuhteita tai perusteita kehityskuluille, myös ennakoimattomille. **Tarkastuslautakunta esittää, että tilinpäätöskokonaisuus tulisi olla kuntalaiselle helposti luettava ja ymmärrettävä.**

Kaupungin henkilöstön vaihtuvuus, saaminen ja pysyvyys on ollut ongelmallista. **Mitkä ovat ne keinot millä Orimattilasta saadaan houkutteleva ja elinvoimainen työpaikkakaupunki ja työnhakijat kiinnostumaan Orimattilasta asuinkuntana? Mikä on henkilöstön vaihtuvuuden merkitys ja vaikutus kunnan toiminnan tuloksellisuuteen?**

8. Yhteenveto

Strategian hierarkiassa on toivomisen varaa. Ajoittain tavoitteista johdetut toimenpiteet ovat varsin yleisluonteisia eikä kaikkia strategisia tavoitteita edistäviä toimenpiteitä ole pystytty osoittamaan tai toimenpiteiden vaikutus jää epäselväksi. Samoin tavoitteiden mittaamisessa on edelleen toivomisen varaa eivätkä mittarit kaikilta osin mittaa toimenpiteiden tuloksellisuutta tai niitä puuttuu.

Tarkastuslautakunta kuitenkin toteaa, että strategian toteutumisen mittaamisessa ja tuloksellisuuden arvioinnissa on menty vahvasti eteenpäin ja oikeaan suuntaan. Mittareiden kehittämistä ja päivittämistä tarvitaan jatkuvasti.

9. Allekirjoitukset

Orimattilassa 6. toukokuuta 2019

Ari Anttila
puheenjohtaja

Juha Aalto
jäsen

Seppo Venesjärvi
varapuheenjohtaja

Ulla Katajavuori
jäsen

Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala
jäsen

Liite I Tunnuslukujen laskentakaavat

Lähde:

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta, Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto

Toimintatuotot / toimintakulut %

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Maksurahoituksen osuutta toimintamenoista kuvataan tunnusluvulla, joka lasketaan kaavasta:

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

= $100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$

Kunnan toimintojen organisointi, kuten toimintojen yhtiöittäminen ja kuntien välinen yhteistoiminta vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate / poistot %

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Vuosikatteen ja poistojen vertailussa on vakiintunut käyttöön seuraava tunnusluku:

Vuosikate prosenttia poistoista

= $100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investoinneilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoa valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Investointitaso määritetään voimassa olevasta investointisuunnitelmasta, jonka aikajänne on riittävä keskimäärän osoittamiseksi. Jos poikkeuksellisen suuri poistonalainen investointihanke ajoittuu suunnittelukaudelle tai investointeja on taloussuunnitelmassa leikattu ja siirretty suunnitelman ulkopuolelle, on investointitasoa arvioitava taloussuunnittelukautta pitemmällä jaksolla.

Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitasoa.

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä.

Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kuntakohtaisia eroja selittävät toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus. Asukasmääränä tunnusluvussa käytetään asukaslukua tilikauden lopussa.

Erityisesti silloin, kun kunnan talouden tasapainoa ja liikkumavaraa verrataan muihin kuntiin, on otettava huomioon erot veroproसेnteissa. Riittävä tulorahoitus voi kahdessa vertailukunnassa olla saavutettu erilaisella verorasitteella kuntalaisiin.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tulokseen saattaa olennaisesti vaikuttaa satunnaiset tuotot tai kulut, mistä syystä tulorahoituksen riittävyyden arviointia ei voida määritellä sen perusteella.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai liittää tilinpäätöstä seuraavan vuoden tilinpäätöksessä edellisiltä vuosilta kertyneeseen yli- tai alijäämään. Ylijäämää lisääviä tai alijäämää vähentäviä eriä ovat varausten ja rahastojen vähentäminen.

Investointien tulorahoitus, %

= $100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Kassan riittävyys (pv)

= 365 pv x Rahavarat 31.12. / Kassasta maksut tilikaudella

Kunnan maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla. Rahavaroihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Kassasta maksut kootaan seuraavista tilikauden tuloslaskelman ja rahoituslaskelman eristä:

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön, Korkokulut, Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot, Antolainojen lisäys, Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Kassan riittävyys voidaan esittää myös kuukausittaisena lukusarjana tai graafisesti. Rahavarojen määränä käytetään tällöin joko kuukauden päiväkohtaista keskiarvoa tai valittua kuukauden määräpäiväarvoa. Kassasta maksuina käytetään kuukauden kassasta maksuja ja päiväkerroina 30 pv.

Lainat euro/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla alla esitetty lainakanta tilinpäätösvuoden päättämispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= [Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)] / Asukasmäärä

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvuoden päättämispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.